

TARPTAUTINIO VERSLO PLĖTROS GALIMYBĖS GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS

Raimonda Bublienė

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas
El. paštas: raimonda.bubliene@vgtu.lt*

Santrauka. Globalizaciją galime suprasti kaip visų šiuolaikinio socialinio gyvenimo aspektų tarpusavio plėtrą pasauliniu mastu. Šio darbo tikslas – išanalizuoti globalizaciją kaip šiuolaikinės tarptautinio verslo plėtros galimybę, pateikti globalizacijos tarptautiniame versle apibendrinimą. Integracija ir susiskaidymas, globalizacija ir dalijimasis į teritorijas yra vienas kitą papildantys procesai. Šiandieną pagrindinę gamybos globalizaciją vykdo multinacionalinės korporacijos, dominuodamos pasaulio gamyboje, prekyboje, investicijose ir technologijose. Lietuvos įmonės globalizacijos varomųjų jėgų padedamos išplėtė eksporto rinkas, pagerino technologijas bei pasiekė aukšto efektyvumo.

Reikšminiai žodžiai: globalizacija, globali gamyba, globalūs gamybos tinklai, multinacionalinės korporacijos, tarptautinis verslas.

Įvadas

Viena iš pagrindinių tendencijų, charakterizuojančių pasaulinę ekonomiką šiuolaikiniame vystimosi etape yra jos globalizacija. Be to, pirmiausiai auga tarptautinė ir tarpfirminė konkurencinė kova už ekonominius resursus ir tiekimo rinkas, antra – vyksta tarptautinių sąjungų jungimasis, siekiant globalinių pirmumų prieš pasaulio rinką. Integruoti procesai regioniniame tarptautiniame lygyje palaipsniui mažina atskirų nacionalinių ekonomikų reikšmę. Iš kitos pusės, globalizacija iššaukė naujus strateginius priėjimus daugelyje veiklos šakų.

Tuo pat metu galingą vystimosi impulsą įgauna integruota veikla, kompanijų lygyje: vis augantis tarptautinis konkurencinis lygis, verčia kompanijas ieškoti kelių, būdų jungti savo potencialus, galimybes ir bendradarbiavimą, siekiant išgyventi rinkoje. Dalykinių ryšių nustatymas tarp atskirų šalių kompanijų ir įvairaus integracijos laipsnio struktūrų sukūrimas - viena iš pagrindinių organizacinių strategijų paskutiniiais dešimtmečiais.

Bendradarbiaudamos tarp savęs, firmos dažniausiai kuria strateginius aljansus. Nuo 1980 metų jų pajamos vidutiniškai augo kasmet daugiau kaip 25%. Siekis į didesnę integraciją išryškėjo paskutiniiais dešimtmečiais, tarp kitko ryškiai susiliejus JAV, Europos ir Azijos firmoms ir bankams (tiek kiekio, tik ir apimties atžvilgiu). Paskutiniiais pavyzdžiais galėtų būti Citibank ir Travels bankų grupių, telekomunikacinių kompanijų Word Comp ir MCI, auto-gigantų Daimler ir Chrysler,

naftos kompanijų British Petroleum ir Amoco apsiungimas. Svarbiausia tai, kad šiuose susitarimuose dominuoja jų tarptautinis, tarpnacionalinis pobūdis, todėl atsiranda transnacionalinės korporacijos.

Šio darbo tikslas - išanalizuoti globalizaciją kaip šiuolaikinės tarptautinio verslo plėtros galimybę, pateikti globalizacijos tarptautiniame versle apibendrinimą.

Globali gamyba ir globalūs gamybos tinklai

Globalizaciją galime suprasti kaip visų šiuolaikinio socialinio gyvenimo aspektų tarpusavio plėtrą pasauliniu mastu. Hiperglobalistų manymu, globalizacija apibrėžia naują žmonijos istorijos epochą, kurioje tradicinės nacionalinės valstybės globalioje ekonomikoje tampa neutraliais, net neįmanomais verslo vienetais (Held *et al.* 2002).

Be globalių finansų, labiausiai paplitęs ekonominės globalizacijos įvaizdis yra susijęs būtent su multinacionalinėmis korporacijomis (toliau- MNK) - milžiniškomis korporacinėmis imperijomis, apraizgiusiomis visą Žemės rutulį, kurių metinė apyvarta yra kaip daugelio šalių visas BNP. 1998 m. pasaulyje buvo apie 53000 multinacionalinių korporacijų, turinčių 450000 padalinių užsienyje, kurių globalūs pardavimai sudarė 9,5 trln. dolerių. Pastaruoju metu tarptautinė gamyba persveria eksportą, kaip vyraujančią užsienio rinkų aptarnavimo būdą.

Keletas MNK dominuoja pasaulio naftos, kalnakasybos, maisto ir kitų žemės ūkio produktų rinkose, kitos atlieka pagrindinį vaidmenį pramoninės

gamybos ir paslaugų globalizavimo procese. Visos kartu 100 didžiausių MNK kontroliuoja apie 20 proc. globalaus užsienio turto, visame pasaulyje įdarbina 6 mln. darbuotojų ir sudaro beveik 30 proc. visų MNK bendro pasaulinių pardavimų kiekio (UNCTAD 1997).

Bet MNK gausėjimas neatskleidžia visos gamybos globalizacijos esmės. Komunikacinių technologijų pažanga ir infrastruktūros sąlygos, kurios skatino globalių finansinių rinkų evoliuciją ir globalią prekybą, taip pat prisidėjo ir prie gamybos internacionalizacijos smulkiose bei vidutinėse įmonėse (toliau- SVĮ) bent jau labiausiai išsivysčiusiuose pasaulio ūkiuose. SVĮ integruojamos į produktų gamybos ir paskirstymo tinklus, kur ir gamyba, ir paskirstymas yra globalizuoti. Todėl globalūs gamybos ir paskirstymo tinklai jau nebėra vien tik MNK tvarinys, bet į tarpvalstybinius ryšius įtraukia ir SVĮ.

Globalėjimo epocha yra unikali tarptautinė sistema su unikaliais požymiais. Ji turi vieną visą apimančią bruožą – integravimąsi. Globalėjimo varomoji idėja yra laisvosios rinkos kapitalizmas. Friedman (2005) teigia, kad globalėjimas turi savas technologijas – kompiuterizavimą, skaitmeninimą, palydovines komunikacijas, skaidulinę optiką bei internetą - kurios sustiprina integravimosi perspektyvą.

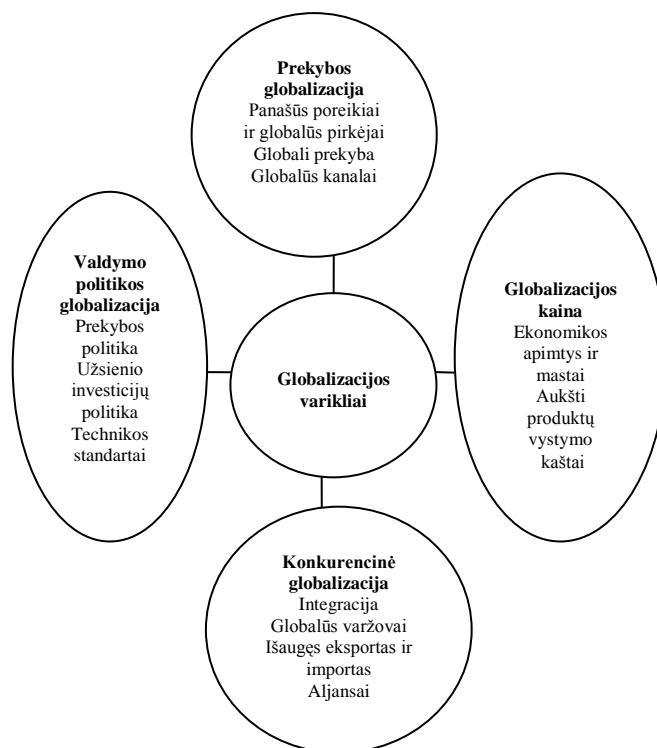
Ekonomikos globalizacijos procesams MNK veikla yra svarbiausias dalykas. Jos apima apie du trečdalius pasaulio prekybos, o maždaug trečdalį šios prekybos sudaro vidinė prekyba tarp tos pačios kompanijos padalinių. MNK atlieka pagrindinį vaidmenį kuriant ir skleidžiant technologijas, nes apima apie 80 proc. pasaulio technologijų prekybos ir didesnę privačių tyrimo bei projektavimo darbų dalį. Jos atlieka svarbų vaidmenį prekybos, finansų, technologijos ir (dėl gaminamų produktų bei žiniasklaidos nuosavybės) kultūros globalizacijoje.

Labiausiai MNK siejamos su gamybos ir paslaugų internacionalizacija: jos gali būti laikomos išplitusiais po regionus ir kontinentus verslais (Held *et al.* 2002).

Multinacionalinė įmonė nepalieka šalies A dėl šalies B. Ji išsiplėčia už tėvynės sienų bei pasilieka savo šalyje, nors ir plisdama daugelyje svečių kraštų. Už politinių sienų (savų ir užsienio) išplinta firmos vadyba, valdžia, organizaciniai pajėgumai, siūlomas paketas. Multinacionalinė įmonė įsteigia, įgyja ir administruoja tarpusavyje susijusių verslų tinklą.

Plačiąja prasme MNK tai kompanija, gaminanti prekes ir teikianti paslaugas daugiau nei vienoje šalyje. Siaurąja prasme - tai įmonė, per tiesiogines užsienio investicijas (toliau- TUI) kontroliuojanti ir valdanti

padalinius daugelyje šalių už savo krašto ribų. Todėl TUI yra vienas iš tinkamiausių tarptautinės gamybos augimo rodiklių. Bet TUI srautų apskaičiavimuose nepakankamai įvertinama gamybos internacionalizacija dviem aspektais. Pirma, TUI sudaro tik apie 25 proc. visų tarptautinės gamybos investicijų multinacionalinių korporacijų užsienio filialuose, tačiau MNK pritraukia investicinį kapitalą iš daugelio šaltinių, kad sudarytų savo TUI sumą. Taip tarptautinės gamybos dalis taip pat yra gerokai didesnė, nei atrodytų pagal TUI srautus, nes MNK užsienio filialams priklauso apie penktadalis bendro pasaulinio pagrindinio kapitalo. Antra, kaip minėta, globalios gamybos ir paskirstymo sistemos nepriklauso vien tik nuo nuosavybės ar kontrolės, jos gali paprasčiausiai apimti skirtingų šalių įmonių gamybos tinklus. Sisteminga kiekybinė informacija apie tai yra neprieinama, todėl tik specifinių pramonės sektorių tyrimai, o ne TUI srautų rodikliai suteikia patikimų žinių apie šiuolaikinių globalios gamybos formų apimtį ir geografinį mastą (Held *et al.* 2002).

1 pav. Pagrindiniai globalizacijos varikliai (Jatulevičienė *et al.* 2006)

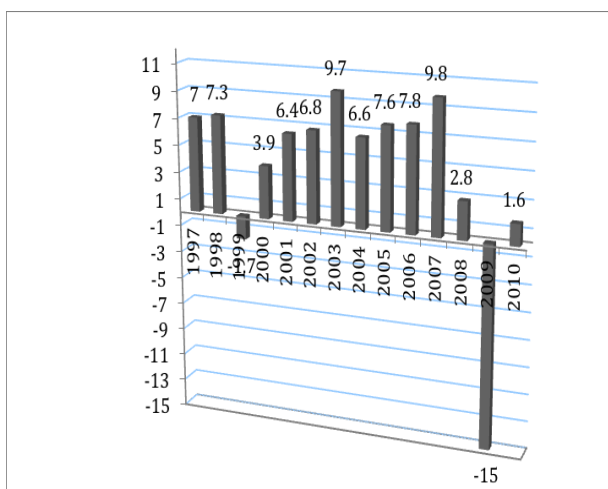
Fig. 1. Main engines of globalization (Jatulevičienė *et al.* 2006)

Gamybos ir paskirstymo tinklų globalizacija rodo, kad korporacinės veiklos ir verslo tinklai plečiasi pagrįste svarbiausiuose pasaulio ekonomikos

regionuose. Dabar daugelis MNK perduoda gamybą SVĮ užsienyje, siekdamos pigios bei labai kokybiškos produkcijos. Tokiu būdu sukuriama globalūs gamybos tinklai ar sistemos, apimančios ne tiesiog nuosavybę, o nuolatinius ir pastovius kontraktinius santykius. Bet lygiai taip pat vienos šalies SVĮ gali išsiplėsti į užsienį per frančizę ar kooperatinius susitarimus, pagal kuriuos įgyjamas kitos SVĮ akcijų paketas siekiant suformuoti globalią gamybos ir paskirstymo grandinę. Globaliose gamybos ir paskirstymo sistemose paprastai dominuodavo didžiosios MNK, tačiau dabar tai jau nebėra taisyklė.

Jatulevičienė ir kt. (2006) teigia, kad spartėjantys verslo aplinkos pokyčiai iškelia būtinybę naujai suvokti ekonominės plėtros ilgalaikes perspektyvas ir įvertinti sparčią rinkų globalizaciją ir Lietuvoje. Svarbiausių globalizacijos varomųjų jėgų reikšmė ir jų sąveika globaliojoje aplinkoje turi būti įtraukta į dabartinius debatus dėl globalizacijos tendencijų Lietuvoje atsižvelgiant į makroekonominių rodiklių kontekstą. Ekonominė laisvė yra svarbiausias veiksnys siekiant išlikti konkurencingais globalioje ekonomikoje ir tinkamai reaguoti į palankias pasaulinės rinkos galimybes.

Lietuvos ekonomika iki 2008 m. finansinės krizės buvo viena iš sparčiausiai augusių Europoje. Rinkos ekonomikos kūrimas ir ekonominės laisvės indekso augančios tendencijos yra glaudžiai susijusios su BVP augimu žr. 2 pav.

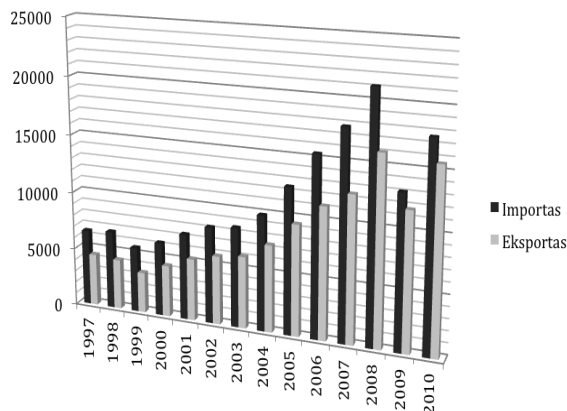

2 pav. Lietuvos BVP 1997-2010 m (%) Lietuvos statistikos departamento duomenimis (sudaryta autoriaus)

Fig. 2. Lithuania GDP 1997-2010 year (%) Statistics Lithuania data (author's compilation)

Globalios plėtros procesuose Lietuvos mažosios bei

vidutinės įmonės yra priklausomos nuo užsienio prekybos kaip vienos iš svarbiausių globalizacijos varomųjų jėgų. Didėjantis ekonominių ryšių liberalizavimas sąlygoja eksporto ir importo apimčių augimą žr. 3 pav.

3 pav. Lietuvos užsienio prekybos apyvarta 1997-2010 m (Mln. EUR). Lietuvos statistikos departamento duomenimis (sudaryta autoriaus)

Fig. 3. Lithuania foreign trade 1997-2010 year (EUR mill.) Statistics Lithuania data (author's compilation)

Lietuvos įmonės globalizacijos varomųjų jėgų padedamos iki 2008 m. finansinės krizės išplėtė eksporto rinkas, pagerino technologijas bei pasiekė aukštesnio efektyvumo. Globalios ekonomikos sąlygomis reikėtų siekti ne vien trumpalaikių konkurencinių pranašumų, bet spręsti ilgo laikotarpio konkurencingumo didinimo globaliose rinkose problemas, savalaikiai ir tinkamai reaguojant į globalizacijos varomąsias jėgas.

Tarptautinio verslo globalizacija

Integracija ir susiskaidymas, globalizacija ir dalijimasis į teritorijas yra vienas kitą papildantys procesai. Tai pasauliniu mastu vykstantys suverenumo, veikimo galios ir laisvės perskirstymas, kurį įžiebė esminis greičio technologijos šuolis (Bauman 2002). Pastaraisiais metais komunikacijos technologijos labai patobulėjo ir tapo gerokai pigesnės. Tuo pačiu metu pažanga vyko ir transporto infrastruktūrose, tokiose kaip krovinių gabenimas ir konteinerizacija. Informacijos ir transporto revoliucija kartu su vadybos strategijos inovacijomis transformavo firmų galimybes organizuoti gamybą transnacionaliniu mastu. MNK buvo pirmosios tarp tų korporacijų, pasinaudojusių naujomis globaliomis infrastruktūromis tarptautinei gamybai organizuoti pačioje bendrovėje.

Nuo devintojo dešimtmečio informacinių technologijų revoliucija skatino atsirasti daugybę tarptautinės gamybos organizavimo būdų be paprasčiausios tradicinės MNK vidinės hierarchijos, kur užsienio padaliniai kontroliuojami iš pagrindinės būstinės ar įnirtingos konkurencijos tarp įmonių. Trys pagrindiniai pokyčiai rodo didėjančią tarptautinės gamybos tinklų reikšmę. Pirma, daugelyje MNK transnacionalinių gamybos tinklų valdymo procese centralizuotą kontrolę pakeitė ne tokios hierarchinės vadybos formos, suteikiančios dukterinėms įmonėms daugiau savarankiškumo ir skatinančios abipusę komunikaciją. Dėl tarptautinių gamybos grandinių valdymo sudėtingumo, ypač ten, kur dukterinės įmonės diegia naujas technologijas ir turi reaguoti į besikeičiančias rinkos sąlygas, tai gali padidinti tarptautinio valdymo strategijos efektyvumą labiau nei griežta hierarchija. Antra, MNK vis dažniau sudaro rangos sutartis su smulkiomis ir vidutinėmis įmonėmis. Jų sąnaudos gali būti mažesnės ir jos gali būti lankstesnės. Taip MNK sudaroma galimybė joms perleisti prisitaikymo prie kintančių rinkos sąlygų išlaidas. Kadangi MNK pažįsta globalią rinką, jos, kaip rinkos informacijos analitikės ir rinkų organizatorės, gali turėti daugiau konkurencinio pranašumo nei kaip gamybos organizatorės. Trečia, situacijoje, Dunningo (1988) pavadintoje „aljansų kapitalizmu“, tos pačios pramonės šakos firmos vis labiau bendradarbiauja per įvairias bendras įmones. Tokios įmonės ir įvairus nelygiaverčiai susitarimai tarp skirtingų šalių firmų tapo įprasti pokariniu laikotarpiu, tačiau, kaip pažymėta anksčiau, sudarytų susitarimų skaičius per metus pastarąjį laikotarpį šoktelėjo nuo 1760 1990 m. iki 4600 1995 m. Tai ir subrangoviniai santykiai bei frančizė, taip pat kooperatinės įmonės tam tikriems produktams kurti ir pakliūti į specifines rinkas. Į šį skaičių neįeina strateginiai aljansai (tai yra specialios skirtingų šalių firmų bendradarbiavimo įmonės, sukurtos siekiant vykdyti bendrus tyrimus ir kartu vystyti technologijas). Tokių aljansų, sudarytų per metus, skaičius išaugo nuo 280 1991 m. iki 430 1993 m., nors nuo to laiko augimas sulėtėjo. Devintąjį dešimtmetį sudaryta daugiau kaip 4000 tokių aljansų technologiškai dinamiškiausiose srityse, iš kurių daugiau kaip pusė - biotechnologijos ir informacinės technologijos. Daugelis šių aljansų yra jau ne tarptautiniai, o tarpkontinentiniai, todėl tikrai globalūs. Pavyzdžiui, devintąjį dešimtmetį JAV MNK sudarė beveik 600 strateginių aljansų su Japonijos ir daugiau kaip 900 - su Europos kompanijomis. Strateginių aljansų reikšmė dvejopa. Pirma, firmos daugiau nekonfrontuoja viena su

kita kaip konkurentės, bet vis labiau bendradarbiauja, kad kartu išvystytų savo konkurencinius pranašumus. Antra, firmos, norėdamos tapti pranašesnės, jau nebegali paprasčiausiai pasikliauti tik savo pačių ar savo šalies technologine baze, tačiau siekdamos to, turi veikti globaliai (Held *et al.* 2002).

Tačiau informacijos ir transporto revoliucija pasinaudojo ne vien tik stambios MNK. Tai darė ir vietinės smulkios bei vidutinės įmonės siekdamos užsitikrinti platesnes rinkas savo produktams ar sumažinti gamybos sąnaudas.

Infrastruktūros sąlygos palengvino verslo įmonių, nepatenkančių tarp didžiausių MNK, globalizaciją. Kitaip nei prekyboje ar finansuose, pokariniu laikotarpiu neatsirado aiškaus tarptautinio režimo, reguliuojančio MNK ir tarptautinę gamybą. Besivystančių šalių pastangos JT parengti MNK veiklos kodeksą buvo sužlugdytos pasipriešinus EBPO šalims. Todėl TUI varžomos, ir užsienio firmų veikla dažnai turi laikytis įvairių vietinių taisyklių. Šalys, nenorėdamos, kad užsienio firmos patektų į pagrindines jų ūkio sritis, arba visai jas uždaro, arba nustato tam tikras ribas užsienio nuosavybei. Gali būti nustatyta diskriminuojanti užsienio firmas arba palanki mokesčių sistema, kai stengiamasi pritraukti TUI įplaukas (Held *et al.* 2002).

Firmos įsitraukia į tarptautinę gamybą, nes turi konkurencinį pranašumą, kuris geriausiai gali būti panaudojamas tokiu būdu. Pranašumu gali būti patentuoti produktai ar technika, taip pat vadybos metodai bei firmos profesionalumo ar jos darbuotojų kvalifikacijos nematerialios vertybės. Tačiau, nors ir turėdamos šiuos pranašumus, firmos nebūtinai turi gaminti užsienyje - užsienio rinkas galima aprūpinti eksportuojant ar licencijuojant technologijas arba kontrakto būdu gamybos procesą galima perleisti nepriklausomoms kompanijoms, pavyzdžiui, išduodant licencijas naudoti firmos technologiją. Tačiau globalių gamybos tinklų raida neišvengiamai apima strateginį transnacionalinių sandorių organizavimą pačiose firmose ar tarp jų grupių, o ne pasinaudojant rinkos mechanizmu. Nors ekonomikos globalizacija dažnai suprantama kaip paprasčiausia globalių rinkų plėtra, MNK ir globalūs gamybos tinklai rodo kitą - gamybą ir prekybą transnacionaliniu lygiu vis labiau organizuojama firmoje ir tarp firmų, o ne rinkoje. Todėl tarptautinės rinkos nėra tobulos, o jei jos tokios būtų, neegzistuotų MNK ir globalūs gamybos tinklai. Vadinas, MNK verslo sąnaudos gerokai mažesnės, jei jų ekonominė veikla vyksta firmos viduje ar per firmų tinklą, o ne per rinkos santykius. Tarptautinės prekybos suvaržymai bei

transporto sąnaudos verčia firmas įsikurti ir gaminti užsienyje, o ne eksportuoti į užsienį. MNK gali organizuoti tarptautinę gamybą užsienyje panaudodamos mažesnių sąnaudų sąlygas tam tikroje gamybos proceso stadijoje (Held *et al.* 2002).

Kadangi technologinės inovacijos vis labiau lemia MNK konkurencinį pranašumą, didėja paskata organizuoti gamybą ir paskirstymą firmoje ar geografiškai išsibarsčiusiose firmų tinkluose, kontroliuojamuose MNK. Kaip pažymėta anksčiau, nors vidinės firmų prekybos lygis yra aukštas, jis išliko stabilus palyginti su bendra dešimtojo dešimtmečio prekybos apimtimi. Tačiau, kadangi pasaulio įplaukų atžvilgiu prekyba išaugo, tai rodytų, kad išaugo vidinė firmų prekyba pasaulio gamybos apimtį atžvilgiu.

Įvairios MNK nevienodai sugeba organizuoti vidinę gamybą ir prekybą, visos kartu jos aprūpina viso pasaulio rinkas ir gamina įvairiose vietovėse, nors atskiros MNK neaprūpina kiekvienos atskiros nacionalinės rinkos ar nesinaudoja kiekvienos šalies ištekliais, tačiau visos kartu jos sukūrė struktūrinius didesnės globalios konkurencijos pokyčius, nes plečiasi globali gamybos sistema.

Kaip bebūtų, organizacinė forma ir geografija vis dar yra svarbios: MNK negali paprasčiausiai įsikurti kažkur ar visur. Palyginti su ankstesniais verslo globalizacijos laikotarpiais, šiuolaikinė fazė ir ekstensyvesnė, ir intensyvesnė matuojant TUI, MNK skaičių dydį, užsienio dukterines įmones ir kt. Susiformavus pasauliniams gamybos ir paskirstymo tinklams, verslo globalizacija pasiekė ir svarbias daugelio šalių ekonomikos industrines bazines sritis. TUI perkélimas į paslaugų sferą – skiriamasis šios epochos bruožas. Greita globali tarptautinio verslo konkurencijos sklaida yra dar vienas skirtumas, palyginus su ankstesniais laikotarpiais. Komunikacijų infrastruktūra iš esmės pakeičia firmų galimybes organizuoti savo veiklą globaliu mastu, jų sugebėjimą pritaikyti organizacines formas ir gamybos pakopas prie sparčiai besikeičiančių konkurencijos sąlygų (Cardwell 2010).

Verslo ir gamybos globalizacija vis glaudžiau susieja šalių ekonomikas ir jų bendruomenių likimus. Globali konkurencija ir gamyba didina pasaulio ekonomikos efektyvumą, nes skatinamas tarptautinis darbo pasidalijimas ir šalys labiau specializuojasi gaminant tokias prekes, kurios konkurenciškai pranašesnės. Konkurencija sumažina monopolijų pelną ir verčia atsinaujinti. Todėl teigiama, kad MNK gerina nacionalinės ekonomikos veiklą, nes šios firmos dažniausiai produktyvesnės nei vietinės įmonės ir siekia

paskleisti naują technologiją bei pagerinti nacionalinės darbo jėgos kvalifikaciją (Held *et al.* 2002).

Globalūs gamybos tinklai gali įvairiai pakenkti vyriausybės ekonominės politikos efektyvumui, tačiau labiausiai pakeičia ekonomikos politikos sprendimų ir politikos instrumentų kaštus ir naudą. MNK veikla turi įtakos tradicinių makroekonomikos valdymo priemonių efektyvumui. Teigiama, kad išsivysčiusiose šalyse pasikeitė poreikių vadybos, pajėgumų panaudojimo ir bedarbystės ryšys. Poreikių vadybos sprendimai turi mažiau įtakos bedarbystei ir gamybai negu ankstyvoju pokariniu laikotarpiu iš dalies dėl to, kad didėjančios pajamos vienoje šalyje gali būti perpumpuotos finansuojant MNK investicijas kur nors kitur.

Perleidimo kainų nustatymo makroekonominė reikšmė lieka neaiški; kadangi dauguma šių veiksmų yra nelegalūs, sunku gauti patikimus duomenis. MNK apsimoka naudoti perleidimo kainų mechanizmus, o didelės vidinės firmų prekybos apimtys tam sudaro puikias sąlygas. Tačiau bendroves stabdo nacionalinių mokesčių tarnybų, kurios kontroliuoja šią veiklą ir nuolat keičiasi informacija, veiksmai. Be to, perleidimo kainų nustatymas gali prieštarauti vidinėms apskaitos ir kontrolės sistemoms. Visa tai reiškia, kad perleidimo kainų nustatymas plačiai taikomas, tačiau nėra pats svarbiausias pelnui ir vyriausybės mokesčių įplaukoms. Gamybos globalizacija turi įtakos skirtingų politinių sprendimų kaštams ir naudai, nors nacionalinė pramonės strategija ir yra ribota (Rajagopal 2009).

MNK yra svarbiausias globalios konkurencijos veiksnys. Prekyba yra pagrindinė, tačiau taip pat svarbi ir multinacionalinė gamyba, transnacionalinė gamyba įtraukė vidaus rinkas į globalią konkurenciją, todėl daugelis įmonių priverstos atitikti aukščiausių pasaulio gamybos lygį arba pasitraukti. Todėl korporacijų ir nacionalinei darbotvarkei bei daugelio vietinių firmų ilgalaikiams strateginiams sprendimams didelę įtaką turi globali konkurencija.

Nors šakų bei valstybių globalios konkurencijos lygis skiriasi, transnacionalinės gamybos augimas ją suintensyvino ir praplėtė geografinę prasme. Todėl politinę ir verslo retoriką daugelyje EBPO šalių persunkė globalios konkurencijos, lemiančios firmų, sąjungų ir vyriausybių darbotvarkes, ideologija.

Išvados

Globalizacija – tai procesas keičiantis pasaulio politikos, ekonomikos ir visuomenių struktūrą. Globalizacija suteikia mažesnėms valstybėms galimybę būti

savarankiškais globalios rinkos ir pasaulinio darbo pasidalijimo veikėjais.

Šiandieną pagrindinę gamybos globalizaciją vykdo multinacionalinės korporacijos, dominuodamos pasaulio gamyboje, prekyboje, investicijose ir technologijose. MNK istorijos raidoje iš nacionalinių įmonių tapo globaliomis korporacijomis, panaudodamos tarptautinį investavimą, kartu išnaudodamos savo konkurencinį pranašumą. Savo pranašumams išvystyti, išnaudoti ir pasidalyti technologinių inovacijų kaštams pasitelkiamos bendros įmonės, strateginiai aljansai.

Paskutiniiais dešimtmečiais išaugus globaliems gamintojų ir pirkėjų gamybiniais bei pasiskirstymo tinklams verslo globalizacija suaktyvėjo ir vidutinėse bei smulkiosiose įmonėse. Multinacionalinių korporacijų vaidmuo pasaulio ekonomikai didėja, ir turi svarbią reikšmę organizuojant unikalius, ekstensyvius ir intensyvius transnacionalinius koordinuojamos gamybos ir pasiskirstymo tinklus. Šie globalūs gamybos tinklai turi pagrindinę reikšmę organizuojant, išdėstant ir paskirstant šiuolaikines pasaulio ekonomikos gamybines jėgas.

Globalizacija, sąlygota mažėjančių komunikacijų kaštų, keičia paskatų sistemą valstybėms: nors atsiranda naujas darbo pasidalijimas pagal kapitalui imlių inovacijų kūrimą ir vartojimą, pažangiausios šiuo požiūriu valstybės tik skatina globalizaciją, kuri ilgoju laikotarpiu turėtų prisidėti prie pajamų skirtumų mažėjimo.

Lietuvos įmonės globalizacijos varomųjų jėgų padedamos išplėtė eksporto rinkas, pagerino technologijas bei pasiekė aukšto efektyvumo. Savalaikiai ir tinkamai reaguojant į globalizacijos varomąsias jėgas būtų galima spręsti ilgo laikotarpio konkurencingumo didinimo globaliose rinkose problemas.

Literatūra

- Bauman, Z. 2002. *Globalizacija: pasekmės žmogui*. Vilnius: Strofa.
- Cardwell, J. H. 2010. *Financial Globalization*. New York: Nova Science Publishers.
- Clegg, J. 1987. *Multinational Enterprise and World Competition*. Basingstoke: Macmillan.
- Dunning, J. 1988. *Changes in the level and structure of international production: the last one hundred years. Explaining International Production*. London: Routledge.
- Friedman, T. L. 2005. *Lexus ir alyvmedis*. Vilnius: Vaga.
- Held, D.; McGrew A.; Goldblatt D.; Perraton J. 2002. *Globaliniai pokyčiai: politika ekonomika kultūra*. Vilnius: Margi raštai.
- Jatulevičienė, G.; Kučinskienė, M.; 2006. Globalizacijos varomosios jėgos ir jų įtaka Lietuvos ekonomikos augimui ir plėtrai. *Ekonomika mokslo darbai*. 73. Vilnius: VU leidykla, 44-45.

Rajagopal. 2009. *Globalization thrust: driving nations competitive*. New York: Nova Science Publishers.

Statistika (teminės lentelės). BVP, našumas, užimtumas. [interaktyvus]. 2011. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2012 01 09]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1561>>.

Statistika (teminės lentelės). Užsienio prekyba. [interaktyvus]. 2011. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2012 01 09]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2641>>.

UNCTAD. 1997. *World Investment Report 1997: Transnational Corporations, Market Structure and Competition Policy*. New York: United Nations.

Wilkins, M. 1974. *The Maturing of the Multinational Enterprise: American Business Abroad from 1914 to 1970*. Cambridge: Harvard University Press.

INTERNATIONAL BUSINESS DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN THE CONTEX OF GLOBALIZATION

R. Bublienė

Abstract

Globalization reflects business orientation based on the belief that the world is becoming more homogeneous and those distinctions between national markets will eventually disappear. The aim of this paper is to discuss globalization as the expansion possibility of international business. The fundamentals elements of the global business drivers, which identify where domestic, multinational, global companies and countries can benefit most from globalization processes likely to affect the future development perspectives presented.

Currently the problem of business globalization has become most essential worldwide. Even the biggest and most successful companies cannot survive on domestic sales alone. Special attention is given to multinational companies and production networks.

The competitive position of Lithuanian enterprises entering a new global environment is significantly affected by their possibilities to foster adaptation to globalization challenges and worldwide requirements. The real challenge for Lithuanian business enterprise in entering the global competition is to link the long-term competitiveness of the country in the global markets to living standards and further successful responses to the globalization.

Keywords: globalization, global production, global production networks, multinational companies, international business.